

на търговци на коне (джамбазани). Той обхваща 300 мъже. „...тези търговци с коне са богати търговци, в конюшната на всеки един от тях се намират по 40-50 арабски коня, повечето от тях са цигани...”. В същото време цигани (къптияни) са членове на еснафа на железари и ковачи (демирджиян еснафи) в София. В средата на XIX век калайджийският занаят в Стара Загора се развива покрай казанджийския и се практикува само от турски цигани. „Калайджийският еснаф не бил така сгруппиран, както другите еснафи в града. Табашкият устабашия често пъти се отказвал да дава ухо на възникналите спорове и кавги между калайджиите, като се задоволявал само да ги отпъди от себе си и да им викне: „Ха, махайте се от главата ми, ченгенелер!” (Марушиакова, Попов: 2000: 51-52; Иширков 1942: 50; Илков 1908: 106).

След Освобождението в Шумен към казанджийския еснаф се водят и калайджиите, които са повечето цигани. Всички видове железари – балтаджии, налбанти, ковачи, коларо-железари, влизат в железарския еснаф. В София по официални празници покрай българските и турските занаятчии и покрай евреите с техните златни скрижали върви и циганският еснаф с червено байраче. Сакаджиите в Бургас – цигани, които продават вода, през 1881 г. по разпореждане на общината трябва да се организират, да си изберат един кехая и „при пожар са длъжни да се явят с пълни с вода саки”³⁵. (Руменов 2010: 64, 76; Иречек 1899: 33; Христов 1929: 19). Еснафът на циганите-хамали в Кюстендил е основан през 1901 г. от известния със своята сила хамалин Таир Селимов – Селията. Празникът им е на 7 май. Правят обща трапеза, надбягване на млади мъже, играят хоро със знамето си (Марушиакова, Попов 2000-а: 169). В края на 30-те год. на XX век „Ние хамалите – към Станкетото има една чешма – и там хамалите си правеха празника. Където свирят тупанджиите, там млади хора се нареждат... и те са бегачите... оставят ме при комисията хамали – имат си те знаме и лента..” (м., 76 г., хорохая, Кюстендил) (цит. по Петрова, Антонова, Пенчева 2004: 149).

При преброяването на занаятите на 15 септември 1936 г., съгласно изискванията на Занаятчийския закон, като самостоятелни занаятчии се регистрират 623 цигани, в т. ч. една жена или 0,9% от всички регистрирани занаятчии в страната. В раздел „Металургия и метални изделия” ковачи са 248 цигани; брадваро-ковачи – 172; подковачи – 74; калайджии – 58 мъже и 1 жена. В списъка на занаятчиите и полузанаятчиите от Ихтиман, които не са изпълнили изискванията да внесат задължителния членски внос за 1941 г., са и имената на трима цигани-калайджии (Статистически годишник 1939: 66-69; ТДА София, ф.170-к, оп.1, а.е.106, л.564).

В годините на т.нар. социализъм една част от циганите занаятчии се принуждават да постъпят на работа в трудово-производителните кооперации (ТПК). В средата на 40-те год. на XX век в Сливен започва

³⁵ саки – големи кожени дисаги